

Remiss Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg SOU 2020:34

Remissvar från området Utbildningsvetenskap vid Linköpings universitet.

Utbildningsvetenskap välkomnar ovanstående SOU-utredning som vi anser lyfter fram väsentliga frågor kopplade till fritidshemmets uppdrag och praktik. Vi kommer i remissvaret beröra den del som handlar om fritidshem då det området ligger inom vårt kompetensområde. I relation till området pedagogisk omsorg instämmer vi i flera av utredningens förslag och vill särskilt trycka på vikten av att utdrag från belastningsregister även i pedagogisk omsorg och att generellt öka kvalitetskraven på pedagogisk omsorg.

I remissvaret lyfts några områden fram som ses som särskilt viktiga utifrån universitetets specifika kompetens i att både bedriva grundutbildning och forskning relaterat mot fritidshem.

Ett fritidshem för alla

Utredningen lyfter angelägna frågor kring fritidshemmets uppdrag och funktion, vilket inte minst har aktualiserats utifrån de senaste årens olika reformer avseende fritidshem. Vi instämmer i den problematik som presenteras i utredningen kring att fritidshem inte är tillgängligt för alla elever. Speciellt problematiskt är det att elever i segregerade miljöer (utredningens beteckning) i mindre utsträckning tar del av fritidshemmets undervisning, vilket beskrivs på följande sätt: "Skolor vars elever har det största behovet av det kompensatoriska uppdraget har lägst andel barn som går i fritidshemmet" (s. 17).

För att komma tillrätta med ovanstående problembild ser vi det som angeläget att ändra fokus i synen på fritidshemmets uppdrag. När numera fritidshemmets undervisning omfattas av en särskild läroplansdel framstår det som anmärkningsvärt att fritidshemmets undervisning inte kommer alla elever till del. En förskjutning behöver ske där fritidshemmet ses som en rättighet för alla barn mellan 6–12 år och inte endast erbjudas när vårdnadshavare arbetar eller studerar. Utredning föreslår vidare utredning kring möjligheten för barn i så kallade utanförskapsområden att få rätt till fritidshemsplats. Linköpings universitet skulle här vilja gå steget längre och ser som en viktig välfärdsreform att etablera lagstiftning som reglerar barns rätt till fritidshem. Detta är önskvärt utifrån fritidshemmets kompensatoriska och komplementära uppdrag, utifrån likvärdighet och från ett barnrättsligt perspektiv, vilket regleras i FN:s konvention om barnets rättigheter. Här föreslår vi att fritidshemmet betydelse och potential som utbildningsinstitution markeras genom att undervisningen i fritidshem ges högre status och att allmänt fritidshem (likt förskolan) genomförs.

För att fritidshemmet ska fungera på ett kvalitativt sätt är det viktigt att genomföra reformer som säkerställer jämn och ökad kvalitet, vilket vi återkommer till längre fram. Relaterat till frågan om "Allmänt fritidshem" ligger också att fritidshemmets undervisning behöver tillgodose elevers olika behov. LiU är därför positiv till förslaget i utredningen om att statsbidraget för personalförstärkning inom

specialpedagogik också innefattar fritidshemmet (s. 185). Detta ser vi ligger i linje med vad personal i fritidshem i aktuell forskning också i beskrivit (Elvstrand, Lago och Lundqvist, kommande).

Fritidshemmets villkor och arbetsmiljö

I utredningen lyfts återkommande problembilder kring bristande och ojämna villkor och förutsättningar gällande fritidshemmets praktik. Dessa olika förutsättningar utgörs b.l.a. av personal med bristande utbildningsnivå, bristande lokalmässiga förutsättningar och stora barngrupper. Vi ser en vikt av att gå till botten med dessa frågor och vill peka på betydelsen av att det behövs en tydligare kunskapsbas gällande fritidshemmets villkor och undervisningspraktik.

Bristen på utbildade lärare i fritidshem

I utredningen framhålls bristen på utbildade lärare i fritidshem, vilket har aktualiserats än mer genom legitimationskravet ht 2019. Som lärosäte instämmer vi i den bild som tecknas och startar ht 2021 en erfarenhetsbaserad grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem, där studenter har möjlighet att tillgodoräkna tidigare yrkeserfarenhet och att kombinera studier och arbete. I utredningen lyfts vikten av att fler lärare i fritidshem utbildas. Helt avhängigt för att detta ska kunna realiseras är dock att lärosätena får hjälp med sin kompetensförsörjning. Idag är det mycket svårt att rekrytera lektorer med specifik riktning mot fritidshem och därför behöver nationella satsningar göras för att stärka forskningsbasen.

Behov av forskning

Som vi betonat ovan instämmer vi med utredningen om behovet av att medel tillskjuts till forskning om fritidshem då detta är ett eftersatt område. Se utredningens skrivning "Forskning också i samma utsträckning behöver öka för att också säkerställa lärarkapacitet på lärosäten." (s. 148). Utan denna typ av nationella satsningar exempelvis i form av en forskarskola så har lärosätena stora svårigheter att klara av en utbyggnad med säkerställd kvalitet. Utökad forskning behövs också i relation till att utveckla fritidshemmets praktik och kvalitet. Som utredningen lyfter fram finns en rad kvalitetsbrister förknippade med fritidshemmets verksamhet. Kring en del av de utpekade områdena, exempelvis gruppstorlekar saknas det forskning. Fritidshems undervisning och verksamhet behöver också likt övrig undervisningspraktiker grunda sig både på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Då forskningsbasen kring fritidshem är bristfällig blir detta svårt. Forskning om fritidshemmet bör i högre utsträckning inkluderas inom ramen för befintliga och kommande satsningar på forskning inom utbildningsvetenskap (s.148) och vi ser ett stort behov av en forskarskola med inriktning mot fritidspedagogik (s.149).

Utveckling av fritidshemmets verksamhet

Utifrån de senaste granskningarna av fritidshemmets undervisning och verksamhet instämmer Linköpings universitet i vikten av ett systematiskt kvalitetsarbete för att stärka både kvalitet och likvärdighet i fritidshem. Förslaget att tillsammans med lärosäten utveckla insatser för att stödja särskilda tjänster kring

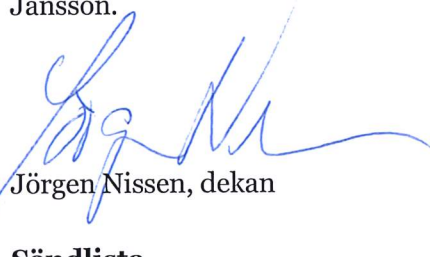
fritidshemsutveckling ställer vi oss positiva till (s.168). Vi är också positiva till att RUC (motsvarande) lyfts fram som en viktig resurs i detta. Här ser vi dock att universitetens roll behöver tydliggöras i relation till vad som är framskrivet i utredningen.

Förändringar i grundlärautbildningen inriktning fritidshem

Linköpings universitet ser även positivt på att utreda möjligheten till att förlänga grundlärautbildningens inriktning i fritidshem (s. 148) då det är svårt att inom ramen för den korta utbildningstiden få ett tillräckligt djup i både ämne och fritidspedagogik.

Grundlärautbildningen fritidshem behöver även ses över i relation till att utbildningen ska kunna ges på avancerad nivå. Så som det är idag kan inte studenter som läst programmet antas till forskarutbildning då poäng på avancerad nivå krävs för detta.

Remissvaret har beretts av docent Helene Elvstrand tillsammans med kollegiet i fritidspedagogik universitetslektor Lina Lago och universitetsadjunkt Magnus Jansson.

Jörgen Nissen, dekan

Sändlista

u.remissvar@regeringskansliet.se

anders.edin@regeringskansliet.se

LiU:s registrator (original)